

Predlog za razglasitev za kulturni spomenik lokalnega pomena

Trebnje – Cerkev Marijinega vnebovzetja (EŠD 2591)

Foto: Marija Ana Kranjc, ZVKDS, OE Novo mesto, 2018

Novo mesto, julij 2018

Obvezni elementi predloga za razglasitev nepremičnega kulturnega spomenika

Obrazec mora biti izpolnjen posebej za vsako enoto dediščine, ki je predlagana za razglasitev za kulturni spomenik.
Če je za predlog razglasitve izdelan elaborat razglasitve, mora biti ta obrazec njegov sestavni del.

Datum: 20. 7. 2018

I. VRSTA SPOMENIKA

- spomenik lokalnega pomena
 spomenik državnega pomena

II. ENOTA DEDIŠČINE

EŠD: 2591

Ime enote: Trebnje – Cerkev Marijinega vnebovzetja

III. OBSEG RAZGLASITVE

- posamezni spomenik
 spomeniško območje
 razglasitev na podlagi sporazuma
 enotno zavarovanje spomenika in narave

IV. OPIS ENOTE

Cerkev stoji sredi naselja in je pravilno orientirana proti vzhodu. V virih se prvič omenja posredno z župnikom leta 1163, z Marijinim patrocinjem pa leta 1443, ko je prejela indulgenčno pismo škofa Martina Pičenskega v korist gradnje in okrasitve. Stavbo sestavljajo v telo ladje vključen zvonik, ki je najstarejši del cerkve in je sprva stal samostojno, triladijska dvorana iz 40. let 15. stoletja, prvotno krita z ravnimi lesenimi stropovi, baročni centralno zasnovan oltarni prostor na osnovi nepravilnega osmerokotnika iz sredine 18. stoletja, ter v osnovi baročna zakristija na južni strani, predelana sredi 19. stoletja. Zunanjščino členijo na zahodni strani glavni vhod z gotskima profiliranima portaloma, mlajša stranska vhoda, ki sta nastala po zazidavi dveh stranskih v severni in južni steni ladje ob regotizaciji cerkve leta 1862, novogotska ornamentika na zvoniku ter novogotske okenske odprtine v ladji. Od starih oken sta se delno ohranili okenski špaleti dveh okroglih oken na južni in severni strani. Na južni zunanjščini so delno prebeljeni ostanki velike gotske freske s prizorom sv. Krištofa, na zvoniku zgoraj na severni strani pa vidimo še avstrijski in štajerski deželni grb ter ostanek neke figuralike iz časa gradnje ladje.

Notranjščino ladje zaznamujejo arkadni steni z dvema paroma osmerokotnih slopov ter gotski šilasti slavolok, ki ločuje ladjo in prezbitერიj. Ladje je obokana s križnogrebenastimi oboki, nastalimi leta 1645 na pobudo stiškega opata Janeza Weinzirla, o čemer sporoča napisna plošča z grbom na

slavoločni steni, medtem ko stene prezbiterijske členijo pilastrski z bogatimi kapiteli ter bogato profiliran arhitrav, nad katerim se pne nekoliko potlačena kupola. Prezbiterijski odlikuje še izvorni baročni tlak in kvalitetna poznobaročna obhajilna miza s kovanimi vratci ter dve odprtini nekdanje empore z baročnim lesenim okrasjem in kovinsko mrežo.

Od opreme izstopa poznobaročni glavni oltar z nekoliko mlajšo osrednjo sliko Marijinega vnebovzvetja. Zgornji del oltarnega nastavka krasijo kipi Boga očeta in angelov, spodaj pa sv. Peter in Pavel s sv. Joahimom in sv. Ano. V ladji izstopata stranska oltarja, levi sv. Križa z Marijo in sv. Janezom Evangelistom, desno sv. Janeza Nepomuka s sv. Boštjanom in sv. Rokom ter prižnica. Poleg prižnice visi slika angela varuha, delo Valentina Metzingerja. Za stranskima oltarjema so bile odkrite delno še prebeljen gotske freske (na levi strani vidna sv. Marjeta), ki so nastale v drugi polovici 15. stoletja (mogoče ob podelitvi odpustkov leta 1490). Poslikava notranjščine je nastala leta 1903 in 1904 izpod čopiča Matije Koželja, pri čemer je bila poslikava v ladji kasneje večinoma prebeljena, slike križevega pota pa so dela Matevža Langusa iz leta 1843. Omembe vredna sta še dva baročna kipa na konzolah na zvoniku ter cerkvene klopi kot rezultat prenove leta 1971.

Pri opisu cerkve ne smemo mimo omemb najdb staroslovanskih grobov ob njej in protiturškega tabora, ki je bil v času turških vpadov (konec 15. ali v začetku 16. stoletja) zgrajen okrog cerkve. Obrambni zid okrog trebanjske župnijske cerkve je upodobil že Ivan Klobočarić na svoji skici iz leta 1604. Njegovo obliko s tremi obrambnimi stolpi pa lahko vidimo na Valvasorjevi grafiki v Slavi vojvodine Kranjske iz leta 1689. Obzidje je okrog cerkve stalo še v 18. stoletju, saj je omenjeno v Jožefinskem vojaškem zemljevidu (1763-1787).

V. VREDNOTE, KI UTEMELJUJEJO RAZGLASITEV ZA KULTURNI SPOMENIK

- Cerkev stoji v osrednjem delu naselja in pomembno oblikuje najstarejši del naselja. Stoji na mestu starejše prednice, katerih temelji so ohranjeni pod današnjimi tlaki, oziroma na območju rimskodobne naselbine.
- Gre za raščeno arhitekturo, zasnovano v 15. stoletju, grajeno od zgodnjega 15. stoletja (zvonik), sredi 15. stoletja (ladja), do sredine 18. oziroma 19. stoletja (prezbiterijski in zakristija). Iz 18. stoletja izvira tudi oltarna oprema, iz 19. stoletja pa večinoma slike.
- Arhitekturo in njene stavbne člene odlikujejo prvine gotskega sloga, ki v našem primeru izhajajo iz stilno-formalnih prvin obdobja okoli leta 1400 oziroma internacionalnega gotskega sloga, sam koncept dvoranske ladje je mogoče opredeliti kot pomembno razvojno stopnjo posebne variante slovenske gotike v obliki dvoranskih cerkva, ki jo je kot prva realizirala župnijska cerkev v Kranju okoli leta 1430, prezbiterijski pa sodi med značilne predstavnike baročne arhitekturne umetnosti pod vplivi avstrijskega baroka.
- Stavba je ohranila večino avtentičnih sestavin zlasti v notranjščini, in sicer tako gradivo kot tudi omete, beleže in poslikave.
- Cerkevna zunanjščina ladje je pomembna še z vidika zgodovine prenov 19. stoletja, saj je regotizacija cerkve leta 1862 sovpadala s podobnimi zgodnjimi primeri na Dolenjskem (Novo mesto, Šentrupert).
- Sestavni del likovnega izraza notranjščine predstavlja tudi notranja oprema, od katere izstopajo zlasti oltarji, delo kvalitetnih rezbarskih delavnic 18. stoletja. Njena vrednost je toliko večja, ker doslej še niso doživeli večjih posegov.
- Bližnji prostor okrog cerkve, pod katerim se potencialno skrivajo ostanki staroslovanskih grobov in protiturškega tabora.
- Zaradi naštetih lastnosti je stavba z opremo pomemben vir podatkov z izrazitim znanstvenim potencialom tako s tehničnega kot likovnega vidika.

VI. VAROVANE SESTAVINE SPOMENIKA

Varovane sestavine so sestavni del odloka in bodo objavljene v aktu o razglasitvi.

- Med varovane sestavine sodijo na zunanjščini vsi originalni stavbni členi: portali, talni zidec, členitev sten z vsemi ometi in poslikavami, okni, dalje zvonik, kamnoseški detajli, razmerja med posameznimi stavbnimi enotami.
- Med varovane sestavine v notranjščini pa sodijo: tlaki, oboki z vsemi elementi obočnega sistema, stebri, slavolok, členitev sten, osnovna tlorisna razdelitev notranjščine, oltarna obhajilna miza, oprema, kropilniki, orgle, slike križevega pota ter ohranjeno izvirno stavbno pohištvo, klopi, poslikave oziroma freske.

VII. OBSEG IN PODATKI O LASTNIKIH

VII.1. Spomenik

katastrska občina	parcelna številka	cela / del	številka stavbe	lastnik
Trebnje	234/1	cela		Župnija Trebnje

VII.2. Vplivno območje

Vplivno območje cerkve Marijinega vnebovzvetja v Trebnjem obsega neposredno okolico cerkve.

katastrska občina	parcelna številka	cela / del	številka stavbe	lastnik
Trebnje	232	del		Občina Trebnje, Goliev trg 5, 8210 Trebnje
Trebnje	234/1	cela		Župnija Trebnje, Baragov trg 7, 8210 Trebnje
Trebnje	234/3	cela		Župnija Trebnje, Baragov trg 7, 8210 Trebnje
Trebnje	234/5	cela		Župnija Trebnje, Baragov trg 7, 8210 Trebnje
Trebnje	235	cela		Župnija Trebnje, Baragov trg 7, 8210 Trebnje
Trebnje	236/1	cela		Župnija Trebnje, Baragov trg 7, 8210 Trebnje
Trebnje	236/2	cela		Župnija Trebnje, Baragov trg 7, 8210 Trebnje
Trebnje	369/33	del		Republika Slovenija, Ljubljana, Gregorčičeva ulica 20, 1000 Ljubljana

Vplivno območje zajema del varovanega območja arheološke dediščine Trebnje – Arheološko najdišče Praetorium Latobicorum (EŠD 9683).

VII.3. Utemeljitev določitve in obsega vplivnega območja

Določitev vplivnega območja spomenika znotraj že varovanega območja arheološke dediščine je smiselna, saj je varstveni režim vplivnega območja bistveno drugačen od varstvenega režima območja arheološke dediščine.

VIII. PREMIČNINE, KI SO SESTAVNI DEL SPOMENIKA

Spomenik nima premičnin, ki so njegov sestavni del.

IX. OPIS VARSTVENEGA REŽIMA SPOMENIKA

Za spomenik veljajo splošni varstveni režim, ki določa:

- spodbujanje trajnostne uporabe spomenika, to je uporabe spomenika na način in v obsegu, ki dolgoročno ne povzroča izgube njenih kulturnih lastnosti;
- spodbujanje vzdržnega razvoja spomenika, s katerim se omogoča zadovoljevanje potreb sedanje generacije, ne da bi bila s tem okrnjena ohranitev spomenika za prihodnje generacije;
- spodbujanje dejavnosti in ravnanj, ki ohranjajo kulturne, socialne, gospodarske, znanstvene, izobraževalne in druge pomene spomenika;
- ohranjanje lastnosti, posebne narave in družbenega pomena spomenika ter njihove materialne substance;
- dovoljeni so posegi v spomenik, ki upoštevajo in trajno ohranjajo njegove varovane vrednote;
- dovoljeni so posegi, ki omogočajo vzpostavitev trajnih gospodarskih temeljev za ohranitev spomenika ob spoštovanju njegove posebne narave in družbenega pomena.

Za stavbo velja varstveni režim, ki predpisuje ohranjanje njegovih varovanih vrednot, kot so:

- tlorisna in višinska zasnova (gabariti);
- gradivo (gradbeni material) in konstrukcijska zasnova;
- oblikovanost zunanjsčine (členitev objekta in fasad, oblika in naklon strešin, kritina, barve fasad, fasadni detajli, portali, stenske slike);
- funkcionalna zasnova notranjsčine in pripadajočega zunanjega prostora (dostopi);
- stavbno pohištvo in notranja oprema (oltarji, obhajilna miza, orgle, slike križevega pota);
- ometi, členitve sten, poslikave oziroma stenske slike;
- zemeljske plasti z morebitnimi arheološkimi ostalinami zlasti v notranjsčini pod današnjimi tlaki in okoli cerkve.

Izjemoma je ob predhodnem soglasju pristojne službe za varstvo kulturne dediščine možno:

- na osnovi predhodnih konservatorskih raziskav spremeniti dele posameznih objektov v kvalitetnejše oziroma bolj avtentično stanje;
- izvajati vzdrževalna dela in konservatorsko-restavratorske posege;
- izvajati znanstveno raziskovalna dela in arheološke raziskave;
- spremeniti oziroma dopolniti konstrukcijsko zasnovo, če ni mogoče drugače zagotoviti statične stabilnosti objekta;
- posegati v okolico objekta zaradi njegove boljše predstavitve;
- omogočanje predstavitve celote in posameznih zaščitenih elementov in dostopnost javnosti v meri, ki ne ogroža varovanje spomenika in njegovih spomeniških kvalitet ter ne moti v njem odvijajoče se dejavnosti.

X. OPIS VARSTVENEGA REŽIMA VPLIVNEGA OBMOČJA

Splošni varstveni režim za vplivno območje:

- ohranjanje prostorske integritete, pričevalnosti in dominantnosti spomenika;
- ohranjanje tradicionalne rabe, prostorskih razmerij, značilnih vedut in pogledov;
- prepoved vseh posegov, ki imajo negativen vpliv na pojavnost in značaj spomenika v prostoru ali njegovo materialno substanco vključno z zasajanjem neavtohtonih dreves in grmovnic;
- za vsak poseg v vplivno območje je v skladu z 28., 29., 30 in 31. členom ZVKD-1 potrebno pridobiti predhodne kulturnovarstvene pogoje in kulturnovarstveno soglasje Zavoda za varstvo kulturne dediščine (obveznost pridobitve pogojev in soglasja za sam spomenik je že določena z zakonom).

X.2. Obveznost pridobitve kulturnovarstvenega soglasja v vplivnem območju

Kulturnovarstveno soglasje je treba pridobiti v celotnem vplivnem območju.

XI. PREDKUPNA PRAVICA NA NEPREMIČNINI V VPLIVNEM OBMOČJU

Ne predlagamo uveljavljanja predkupne pravice.

XII. OBVEZNOST JAVNE DOSTOPNOSTI SPOMENIKA

XII.1. Obveznost javne dostopnosti spomenika

Z aktom o razglasitvi je treba zagotoviti obveznost javne dostopnosti spomenika

da ne

XII.2. Zahteve glede javne dostopnosti spomenika

Stavba mora biti dostopna v primernem dnevnem času oziroma v času izvajanja dejavnosti v njej, in sicer v obsegu, ki omogoča ogled vseh najpomembnejših prostorov. Ogled in dostopnost je potrebno uskladiti z lastnikom spomenika.

XIII. UPRAVLJANJE SPOMENIKA

Zakon predpisuje obveznost določitve upravljavca in sprejetje načrta upravljanja za spomenike, ki so varovani na podlagi mednarodnih pravnih aktov in za spomeniška območja (glej 59. in 60. člen ZVKD-1). Z aktom o razglasitvi se lahko opredeli obveznost sprejetja načrta upravljanja tudi za druge spomenike.

XIII.1. Obveznost sprejetja načrta upravljanja

Z aktom o razglasitvi je treba opredeliti obveznost sprejetja načrta upravljanja.

da ne

XIV. OZNAČITEV SPOMENIKA

Zakon določa, da morajo biti nepremični spomeniki označeni. Z aktom o razglasitvi se lahko konkretizirata način in mesto označitve v skladu s Pravilnikom o označevanju nepremičnih kulturnih spomenikov (Uradni list RS, št. 57/11). Če bi bila označitev spomenika v nasprotju s koristmi varstva in drugimi javnimi koristmi, se označitev spomenika ne opravi (glej 58. člen ZVKD-1). Izjemoma se ne označujejo posamezni arheološki ali drugi spomeniki, kadar tako določa akt o razglasitvi in je to nujno zaradi načina varovanja spomenika ali njegovih delov.

Z odlokom o razglasitvi je treba konkretizirati način označitve.
Opredelite pogoje označitve:

Spomenik se označi v skladu z veljavnim pravilnikom o označevanju, in sicer na takšnem mestu, kjer ne bo motil estetsko ubranost originalnih sestavin oziroma ne bo poškodoval originalnost struktur.

XV. RAZGLASITEV SPOMENIKA, KI VPLIVA NA OHRANJANJE NARAVE

Razglasitev se nanaša na območje, varovano ali zavarovano po predpisih s področja ohranjanja narave da ne

XV.2. Pridobitev naravovarstvenih smernic

Zakon o ohranjanju narave (Ur. l. RS, št. 96/04 - UPB) v 97. členu določa, da je treba v postopku sprejemanja aktov razglasitve nepremičnega kulturnega spomenika, ki se nanašajo na območja, ki so na podlagi predpisov s področja ohranjanja narave določena za zavarovana območja, ekološko pomembna območja in posebna varstvena območja ter naravne vrednote, pridobiti naravovarstvene smernice. Naravovarstvene smernice niso potrebne, kadar se razglašajo območje kulturne krajine ali spomenik oblikovane narave. Naravovarstvene smernice izdaja Zavod RS za varstvo narave. Kopijo naravovarstvenih smernic priložite predlogu za razglasitev.

V postopku priprave predloga za razglasitev so bile pridobljene naravovarstvene smernice. da ne

XVI. OCENA FINANČNIH POSLEDIC

Za varovano območje spomenika odlok o razglasitvi za kulturni spomenik lokalnega pomena ne bo imel posebnih finančnih posledic.

XVII. USKLAJENOST Z REGISTROM NEPREMIČNE KULTURNE DEDIŠČINE

- Podatki v predlogu za razglasitev so v celoti usklajeni s podatki registra.
- Podatki v predlogu za razglasitev niso usklajeni z registrom, potrebna je sprememba vpisa.

Usklajenost preveril: Marko Pršina, konservator
ime in podpis

XVIII. GRAFIČNE PRILOGE

- Izris spomenika in vplivnega območja na DKN.**
Izris mora vsebovati navedbo EŠD, katastrske občine, merila izrisa in datuma izrisa.
Spomenik in vplivno območje (če obstaja) morata biti na izrisu jasno označena, parcele morajo biti označene s parcelnimi številkami.
Izris mora biti žigosan.
- Izris spomenika in vplivnega območja na temeljnem topografskem načrtu v merilu 1 : 5000.**
Izris mora vsebovati navedbo EŠD, merila izrisa in datuma izrisa.
Spomenik in vplivno območje (če obstaja) morata biti na izrisu jasno označena.
Izris mora biti žigosan.

XX. SEZNANITEV LASTNIKA Z RAZGLASITVIJO

12. člen ZVKD-1 določa, da seznanitev lastnikov s predlogom za razglasitev opravi zavod za spomenike državnega pomena in občina za spomenike lokalnega pomena. Javno obravnavo je treba izvesti, če gre za razglasitev spomeniškega območja. S seznanitvijo je lastnikom dana možnost, da podajo svoje mnenje v zvezi z razglasitvijo. Zavod se mora do mnenj lastnikov opredeliti. S predlogom za razglasitev je treba seznaniti tudi upravljavca.

Predviden način obveščanja lastnikov/upravljalcev:

- po pošti (priporočeno s povratnico)
- z javnim naznanilom
- javna obravnava
- drugo:

XXI. DOSTAVA

Predlog se organu, ki bo sprejel akt o razglasitvi, dostavi v pisni in elektronski obliki (PDF datoteka). Za spomenike državnega pomena je elektronski naslov: gp.mk@gov.si.

Odgovorni konservatorji:

Dr. Robert Peskar

ime in podpis

Pomočnik vodje območne enote:

dr. Tomaž Golob, univ. dipl. um.

zgod.

ime in podpis

